

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาสุขภาพจิตเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศมานาน แนวโน้มของปัญหานี้ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบอย่างรุนแรง ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และคุณภาพชีวิตของประชากร ในด้านความไม่มั่นคงของสถาบันครอบครัว ก่อให้เกิดปัญหาเด็กและเยาวชน ภัยแรงงาน ปัญหาการใช้สารเสพติดปัญหาอาชญากรรม รวมถึงความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนถึงปัญหาสุขภาพอนามัยที่มีการเจ็บป่วย ยาบ้าเป็นยาเสพติดประเภทหนึ่งที่กำลังกลายเป็นปัญหาสำคัญในช่วง 4 – 5 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากมีการกระจายจากกลุ่มผู้ขบถติดยา และผู้ใช้แรงงาน ส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ และโดยเฉพาะใช้ประโยชน์ในการทำงานล่วงเวลา หรือทำงานกลางคืน ไปสู่เด็กและเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษาทั่วประเทศ จากการรายงานสถานการณ์และการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2545)พบสถิติการจับกุมผู้ต้องหาที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาบ้า (แอมเฟตามีน) ทั่วประเทศ สูงถึง 16,990 ราย จากจำนวนผู้ต้องหาทั้งหมด 21,388 ราย คิดเป็นร้อยละ 79.44 โดยมีปริมาณของกลางที่ยึดได้เพิ่มขึ้น (ร้อยละ 14.67) ในระยะเวลาเพียง 1 ปี โดยในปี พ.ศ. 2543 มี 1.5 ล้านเม็ด และเพิ่มขึ้นเป็น 3.7 ล้านเม็ด ในปี พ.ศ. 2544 และมีจำนวนผู้เสพยาบ้าทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2544 สูงถึง 2.4 ล้านคน จากจำนวนผู้เสพยาเสพติดทั้งหมด 2.65 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 91.32 ในจำนวนนี้มีผู้ติดยาเสพติดประเภทยาบ้า จำนวน 821,963 คน คิดเป็นร้อยละ 33.96 (กระทรวงสาธารณสุข อ้างในสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2545)

รัฐบาลได้กำหนดให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญเร่งด่วน ดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จจึงได้ประกาศสงครามเพื่อเอาชนะยาเสพติดตามยุทธศาสตร์ “พลังแผ่นดิน” ได้มีคำสั่งเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2546 ให้ดำเนินการปราบปรามยาเสพติดอย่างเข้มข้นทุกพื้นที่ ในระยะเวลา 3 เดือน (1 ก.พ.-30 เม.ย.46) และดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจริงจังทั้งทางด้านการปราบปราม การป้องกัน การบำบัดรักษาฟื้นฟูและการพัฒนา จนถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2546 โดยกำหนดให้วันที่ 2 ธันวาคม 2546 เป็นวันประกาศชัยชนะยาเสพติด เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวาย

เป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2546 (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2546)

จังหวัดเชียงใหม่มีผู้เสพยาบ้าจำนวน 8,765 คน ผู้ค้ารายย่อย 1,285 ราย ผู้ค้ารายใหญ่ 421 ราย เครื่องมือการค้า 38 เครื่องมือ มีเขตติดต่อกับประเทศสหภาพพม่าซึ่งยังไม่มีเสถียรภาพในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มีกองกำลังชนกลุ่มน้อยที่เคลื่อนไหวต่อสู้กับสหภาพพม่าโดยอาศัยรายได้จากการผลิตและค้ายาเสพติด ที่สำคัญได้เข้ามาร่วมกับกลุ่มอดีตขุนศึกและกลุ่มหัวโจกที่ปัจจุบันเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติแต่ยังมีการผลิตยาเสพติดเพื่อใช้เงินในการพัฒนาพื้นที่ของตน นอกจากนี้โดยทางกายภาพของสภาพภูมิประเทศที่เป็นเทือกเขาสูงและเป็นที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ม้ง (แม้ว) เมี่ยน (เข่า) อาข่า (อีโก้) ลีซอ ลาหู่ (มูเซอ) รวมทั้งจีนฮ่อ มีการเคลื่อนย้ายเข้าออกตามแนวชายแดนเกี่ยวข้อง ในการลักลอบผลิตการค้าและการลำเลียงยาเสพติด และมีขบวนการค้าดังกล่าวจากบริเวณชายแดนสู่พื้นที่ตอนใน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม มีผลทำให้ประชากรกลุ่มชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขาเกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมด้านวัตถุ เกิดความต้องการทางเศรษฐกิจ ประกอบกับการเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ ในช่วงปี 2540-2541 ส่งผลให้ชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขาเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้นำท้องถิ่นส่วนหนึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับการผลิตและการค้ายาเสพติด โดยพื้นที่หลักที่มีการลักลอบลำเลียงยาเสพติดเข้ามาบริเวณชายแดนไทย ได้แก่ อำเภอเชียงดาว อำเภอเวียงแหง อำเภอไชยปราการ อำเภอฝาง และอำเภอแม่สาย (ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่, 2546)

อำเภอพร้าว เป็นหนึ่งใน 22 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับอำเภอไชยปราการ ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอคอยสะเก็ด ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอเชียงดาว และอำเภอแม่แตง เป็นอำเภอที่มีการลำเลียง และจุดพักยาเสพติด ซึ่งมีเส้นทางลำเลียงที่สำคัญดังนี้ คือ เส้นทางจากชายแดนอำเภอเชียงดาว ผ่านอำเภอพร้าว ออกสู่อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ส่งต่อไปยังพื้นที่จังหวัดลำปาง หรือผ่านอำเภอพร้าวออกสู่อำเภอสันทรายส่งต่อไป ยังอำเภอเมืองเชียงใหม่และเส้นทางจากอำเภอไชยปราการ ผ่านอำเภอพร้าว ออกสู่อำเภอแม่แตง ส่งต่อไปยังอำเภอสันทราย และอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากอำเภอพร้าวเป็นจุดลำเลียงยาบ้าจากอำเภอชายแดนเพื่อผ่านไปยังอำเภอและจังหวัดอื่น ในระหว่างรอกการลำเลียงซึ่งเป็นจุดพักยานั้น ในขณะเดียวกันก็เป็นจุดแพร่ระบาดของยาบ้าไปสู่หมู่บ้าน ตำบลของอำเภอพร้าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ถึง 102 หมู่บ้าน จากหมู่บ้านทั้งหมด 108 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 94.44 อำเภอพร้าว โดยศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด (ศตส.อ.) อำเภอพร้าว ได้แบ่งพื้นที่การระบาดของยาเสพติด 4 ระดับ คือ 1) ระดับ

รุนแรง 38 หมู่บ้าน 2) ระดับปานกลาง 50 หมู่บ้าน 3) ระดับ เบาบาง 14 หมู่บ้าน 4) ระดับ ปลอดภัย 6 หมู่บ้าน

ผลการดำเนินงานด้านการปราบปรามช่วงการประกาศสงครามมีผลการดำเนินงาน ดังนี้ ปิดล้อม จำนวน 65 หลังคาเรือนตรวจค้นบ้านเป้าหมาย จำนวน 118 หลังคาเรือน จับกุม จำนวน 30 รายและเสียชีวิตด้วยเหตุอื่นจำนวน 31 ราย และได้ทำการประกาศให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้มารายงานตัวพบว่า มีผู้มารายงานตัวทั้งสิ้น 1,242 ราย แยกเป็นผู้ค้ารายย่อยจำนวน 138 ราย ผู้เสพยาเสพติดจำนวน 1,104 ราย ได้ดำเนินการคัดกรองโดยใช้แบบคัดกรองของโรงพยาบาลรัฐญรักรักษ์พบว่า มีผู้เสพยาบ้า จำนวน 104 ราย ผู้เสพยาบ้าจำนวน 887 ราย ผู้ติดยา จำนวน 113 ราย สำหรับผู้ติดยาบ้าดำเนินการบำบัดโดยกิจกรรมกายจิตสังคมนาบำบัด ผู้ติดยาบ้าบำบัด โดย Mathadone Clinic ที่โรงพยาบาลพร้าว และสถานีนอนามัยในอำเภอพร้าว ส่วนผู้เสพยาบ้าได้ดำเนินการอบรมเข้าค่ายอบรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จำนวน 6 รุ่น จำนวน 887 ราย ในระหว่างวันที่ 4 มีนาคม - 2 พฤษภาคม 2546 ณ วัดสหกรณ์แปลง 2 ตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ หลังจากผู้ที่ได้ผ่านการอบรมแบบค่ายไปแล้ว จะต้องรายงานตัวที่ศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด อำเภอพร้าว (ศตส.อ) เดือนละ 1 ครั้ง ติดต่อกัน 6 เดือน ต่อจากนั้นจะติดตามโดยชุมชนในระบบคุ้ม ซึ่งเป็นกิจกรรมให้ผู้ผ่านการอบรมทำงานร่วมกับชุมชนของตนเอง โดยการสนับสนุนจากสมาชิก ในชุมชน คณะกรรมการคุ้มและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นระยะเวลาอีก 6 เดือนเมื่อครบ 1 ปี ทำการประเมินโดยชุดปฏิบัติการระดับตำบลประกอบด้วยปลัดประจำตำบล สาธารณสุขตำบล เกษตรตำบล พัฒนาการตำบล เทศบาลตำบลเวียงพร้าว และองค์การบริหารส่วนตำบลของตำบลนั้นๆ ทำการประเมินโดยการสุ่มตรวจสอบสารเสพติดในปีสภาวะ เฝ้าสังเกตพฤติกรรมตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรม สาธารณะประโยชน์ในชุมชนแล้ว ส่งผลการประเมินให้กับทางศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด อำเภอพร้าว ส่งรายงานให้จังหวัดเชียงใหม่เพื่อทำการคัดลายชื่อออกจากบัญชีรายชื่อที่อยู่ใน ส่วนกลางต่อไป

หลักสูตรของการอบรมค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โครงการคืนคนดีสู่สังคมค่าย “ฟ้าใส” อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดหลักสูตรเนื้อหาวิชาของการอบรมครั้งนี้โดยเน้นการสร้าง ทักษะชีวิต การเห็นคุณค่าชีวิต การสร้างเป้าหมายชีวิต การสร้างความเข้าใจในตนเอง การสร้างความเชื่อมั่นและการเข้าสังคม การสร้างความฉลาดทางอารมณ์และการสร้างเจตคติ และความเชื่อมั่น ในการกลับสู่ครอบครัว การได้รับการสนับสนุนของครอบครัว โดยอาศัยแนวคิด การสนับสนุนทางสังคม ของ เซฟเฟอร์ คอยน์ และลาซาร์ส เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องต่อการ เลิกยาเสพติดของผู้เข้ารับการอบรมเป็นอย่างดี

จากผลการสุ่มตรวจปีสภาวะของผู้ผ่านการอบรมเมื่อครบ 6 เดือน จำนวน 887 ราย มีผู้มาตรวจทั้งสิ้นจำนวน 875 ราย (เสียชีวิตเนื่องจากอุบัติเหตุจำนวน 2 ราย ย้ายที่อยู่จำนวน 10 ราย) เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2546 ผลไม่พบสารเสพติดจำนวน 874 ราย คิดเป็นร้อยละ 99.88 พบสารเสพติดและอยู่ในระหว่างส่งตรวจยืนยันจากศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์จังหวัดเชียงใหม่ เพียง 1 ราย คิดเป็น ร้อยละ 0.12 (ศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดอำเภอพร้าว, 2546)

จากหลักสูตรของการอบรมในครั้งนี้โดยจะเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทักษะชีวิต การเห็นคุณค่าของตนเอง มีความเข้าใจในตนเอง สร้างความเชื่อมั่นในการกลับสู่ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้เป็นอย่างดี ในช่วงท้ายของการอบรมได้เชิญบุคคลในครอบครัวของผู้เข้ารับการอบรมที่ผู้เข้ารับการอบรมให้ความไว้วางใจ ปกป้องเมื่อมีปัญหา เช่น บิดา มารดา สามี ภรรยา ญาติ พี่น้อง มาเพื่อให้ข้อมูล ความรู้สึก ความในใจที่ได้จากกระบวนการอบรมของผู้เข้ารับการอบรมจากคณะวิทยากร เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของครอบครัวก่อนที่ผู้เข้ารับการอบรมจะกลับสู่ครอบครัว เพื่อให้ได้พบกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เมื่อกลับสู่ชุมชนแล้วครอบครัวจะได้ให้การดูแลช่วยเหลือสนับสนุนได้อย่างถูกต้อง ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นบุคลากรด้านสาธารณสุขที่มีส่วนร่วมในโครงการการอบรมดังกล่าว มีความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่น ความมีคุณค่าในตนเอง การสนับสนุนจากครอบครัว กับความตั้งใจเลิกยาเสพติด เพื่อจะได้นำผลการศึกษาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาความตั้งใจเลิกเสพยาเสพติดของผู้เสพยาเสพติด

1.2.2 เพื่อศึกษาความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง การสนับสนุนของครอบครัว และปัจจัยด้านประชากรและสังคมที่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจเลิกเสพยาเสพติดของผู้เสพยาเสพติด

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้เน้นประเด็นปัจจัยความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเองและการสนับสนุนของครอบครัวที่มีผลต่อความตั้งใจเลิกเสพยาเสพติดของผู้ที่เข้ารับการอบรมค่ายฟ้าใส อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ รุ่นที่ 1-6 จำนวน 887 ราย ช่วงเวลาเก็บรวบรวมข้อมูล 3 เดือน คือ มีนาคม ถึง พฤษภาคม 2547

1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

1.4.1 ผู้เสียหายเสพติด หมายถึง ผู้ที่ใช้ยาบ้าเป็นครั้งคราว ไม่ต่อเนื่องรวมกับข้อใดข้อหนึ่งดังนี้ พฤติกรรมเริ่มเปลี่ยนแต่ยังสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติ หรือใช้แล้วมีปัญหาแต่ยังคงใช้ยาบ้า หรือ หยุดยาบ้าแล้วไม่มีอาการถอนยา / อายากยา สามารถควบคุมปริมาณและเวลาของการเสพได้และผู้ที่ผ่านการ อบรมค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ค่ายฟ้าใส รุ่นที่ 1-6 อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

1.4.2 การสนับสนุนของครอบครัว หมายถึง การที่ผู้เสียหายเสพติดได้รับกิจกรรมหรือพฤติกรรมช่วยเหลือจากคนในครอบครัวที่บุคคลนั้นมีปฏิสัมพันธ์ด้วยความช่วยเหลือ ปรึกษาปรึกษาในด้านการให้สิ่งของ หรือการช่วยเหลือโดยตรงรวมถึงการให้ข้อมูลข่าวสารและเวลาอารมณ์วัสดุสิ่งของหรือแรงงาน และการได้รับการชี้แนะในการกระทำต่างๆจากบุคคลใกล้ชิด เช่น คู่สมรส สมาชิกอื่นๆในครอบครัว ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ

1) **การสนับสนุนด้านให้ความช่วยเหลือ** ได้แก่ การให้สิ่งของหรือการช่วยเหลือโดยตรง รวมถึงการให้ข้อมูลข่าวสารและเวลา

2) **การสนับสนุนด้านความผูกพันอารมณ์และความคิด** ได้แก่ ความใกล้ชิดสนิทสนม ความผูกพันความอบอุ่น ความไว้วางใจกัน สิ่งเหล่านี้จะส่งเสริมให้บุคคลรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองได้รับการเอาใจใส่

3) **การสนับสนุนด้านการมีส่วนร่วมในครอบครัว** ได้แก่ การให้ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวนั้นจะทำให้บุคคลรู้สึกมีเป้าหมาย มีความเป็นเจ้าของและได้รับการยอมรับว่าคุณค่าต่อกลุ่ม ครอบครัว สังคม

4) **การสนับสนุนด้านการยอมรับ** ได้แก่ เมื่อบุคคลสามารถแสดงบทบาทของตนได้อย่างเหมาะสม เช่น บทบาทในครอบครัว บทบาทในอาชีพจะก่อให้เกิดความเชื่อมั่น หรือความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง

1.4.3 ความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง หมายถึง การพิจารณาตัดสินคุณค่าของตัวเองความรู้ และทัศนคติต่อตนเองของบุคคล ในเรื่องความสำเร็จ-การยอมรับตนเอง การพึ่งตนเอง คิดว่าตนเองมีคุณค่าในสังคม ตลอดจนการได้ยอมรับจากสังคมและครอบครัว

1.4.4 ความตั้งใจเลิกเสพยาเสพติด หมายถึง เจตนา หรือ เจตจำนงของผู้เสียหายเสพติด ในการที่จะพยายามปฏิบัติตน หรือ วางแผนที่จะปฏิบัติตนในการเลิกเสพยาเสพติด

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1.5.1 เป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ในการวางแผนและดำเนินการช่วยเหลือผู้เสพยาเสพติดให้มีการเลิกเสพยาเสพติดที่เหมาะสมได้

1.5.2 เป็นแนวทางให้หน่วยงานสาธารณสุข ซึ่งรับผิดชอบในการดูแลส่งเสริมสุขภาพประชาชน ได้วางแผนนโยบายและแนวทางปฏิบัติเพื่อส่งเสริมให้ครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดของผู้เสพยาเสพติด มีส่วนร่วมในการกระตุ้นและสนับสนุนให้ผู้เสพยาเสพติดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเลิกเสพยาเสพติด

1.5.3 เป็นแนวทางด้านการศึกษาวิจัยในการส่งเสริมการสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว มีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติด และพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพในประเด็นอื่นๆ ของผู้เสพยาเสพติดต่อไป